

Colecția APOLOGEȚI DE LIMBĂ ROMÂNĂ

I

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

ISBN: 978-606-49-0137-8

Coperta: portret în acuarelă de Andrei Dan Morțeci

Editor: Valentin Ajder

Bogdan-Ioan Anistoroaei

Zorica Lațcu monahia poetă

1. Viața și opera. Recurs la dosarele CNSAS
2. Lirica teodosiană - studii

Prefață de
Daniel Mazilu

E I K O N
București, 2019

CUPRINS

Prefață: O chemare a omului la <i>ars filocalica</i>	9
INTRODUCERE	13
I. VIAȚA ȘI OPERA. RECURS LA DOSARELE CNSAS.....	17
II. LIRICA TEODOSIANĂ.....	81
II.1. Frumosul în poezia teodosiană	84
II.2. Rugăciunile maicii Teodosia.....	88
II.3. Menirea doxologică a maicii Teodosia	96
II.4. Dimensiunea euharistică a poeziei teodosiene.....	99
II.5. Poeta și Crucea	103
II.6. Lumina și focul în lirica Zoricăi Lațcu.....	105
II.7. Hristos Mirele. Maica Teodosia, nuntașă a Cerului	107
Bibliografie:.....	111
Anexă.....	115

I. Viața și opera. Recurs la dosarele CNSAS

În anul 1917, la data de 17 martie, vine pe lume Zorica Margareta, fiica lui Ioan și a Corneliiei. Tatăl era de profesie avocat, dar, urmare a instaurării comunismului, ajunge muncitor manual, după cum reiese din interogatoriul la care a fost supusă, în 6 aprilie¹. Acest prim interogatoriu oferă informații despre prima parte a vieții, despre familia din care provine. Mama, Cornelia, născută Moșoiu era casnică. Poeta mai avea o soră, pe nume Cornelia, căsătorită cu Ovidiu Cionca. Împreună, aveau o fetiță și locuiau în casă cu părinții poetei, pe strada Matei Basarab, nr. 15, în orașul Brașov, la aceea dată Stalin. Familia Lațicu² a avut în posesie două case, la data interogatoriilor acestea erau naționalizate³.

¹ P019595, vol. 8, fila 7. Primul proces-verbal de interogatoriu este datat 6 aprilie 1955, ancheta începând la ora 17 și s-a încheiat la 19, 45. Anchetator a fost locotenent Stănescu Petre, din M.A.I., orașul Galați.

² Poeta va semna volumele, precum și poeziile în *Gândirea*, cu numele Lațcu, deși numele după tată este Lațicu, procesele verbale, din perioada anchetelor, vor fi semnate cu numele din documente.

³ „Întrebare: Cine sunt părinții D-tale, cu ce se ocupă și unde locuiesc? *Răspuns:* Tatăl meu se numește Lațicu Ioan, este de profesie avocat. În prezent este muncitor manual și locuiește în Orașul Stalin, Str. Matei Basarab, n. 15. A posedat ca avere două case în Orașul Stalin, în prezent sunt naționalizate. Nu cunosc dacă tatăl meu a făcut vre-un fel de politică înainte de 23 august 1944, sau după această dată. Mama

Urmează cursurile școlii primare în orașul natal, între 1924-1928. Cursurile liceale le urmează între 1928-1936 la Liceul „Principesa Elena”, din Brașov (Stalin). Copilăria și adolescența o trăiește într-un oraș în care găsim multe etnii, unde se vorbesc câteva limbi⁴. O parte dintre aceste limbi au fost învățate și de Zorica Lațcu⁵. Intervalul 1936-1940 înseamnă, pentru tânăra Zorica Lațcu, anii de studii universitare, la Facultatea de Litere, secția clasică, din Cluj. După terminarea cursurilor universitare, se retrage în casa părintească din Brașov, pentru a se reface și odihni. În toamna anului următor, 1941, revine în Cluj. Va fi preparator universitar, până în primăvara anului 1948⁶. Din Buletinul

mea Cornelia Lațcu născută Moșoiu, este de profesie casnică și locuiește în același imobil cu tata. Nu știu însă dacă în trecut a făcut vreun fel de politică și nici în prezent nu cunosc dacă este încadrată politiceste. A posedat aceiași avere pe care a posedat-o tatăl meu. Întrebare: Câți frați aveți, unde locuiască și cu ce se ocupă? Răspuns: Am o singură soră pe nume Cornelia, căsătorită cu Cionca Ovidiu, de profesie inginer și are o fetiță. Atât sora mea cât și cumnatul meu nu au posedat și nu posedă nici un fel de avere. Locuiesc împreună cu părinții mei în Orașul Stalin, Str. Matei Basarab nr. 15. P019595, vol 8, fila 8.

⁴ Recensământul din 1930 arată că în municipiul Brașov conviețuiau mai multe religii și confesiuni creștine, în număr mai mare fiind ortodocșii (39%), romano-catolici (22.3%), evanghelici (22%), reformați (calvini) (13, 9%) pentru a le menționa pe cele mai importante numeric. În ce privește etniile care conviețuiau în Brașov în perioada interbelică, după informațiile furnizate de același recensământ, ungurii erau în procent de 39, 3 %, urmați de români (32, 7%), germani (22 %) și evrei (3, 8 %). În număr mic (în procente de sub 1 %) se mai găseau ruși, ruteni, ucraineni, sârbi, croați, sloveni, slovaci și cehi.

⁵ Poeta era poliglotă, pe lângă limbile clasice, greacă și latină, cunoștea cel puțin germană, maghiară, engleză și franceză.

⁶ „Arată activitatea dumată de la vârsta de 7 ani și până în prezent”, a fost una dintre întrebările care i-au fost adresate la prima anchetă, acuzată marcând o serie de momente ale vieții, de care am amintit: „Din anul 1924 și până în anul 1928, am urmat patru clase

„Muzeului Limbii române”, „Dacoromania”⁷ (directori Șt. Pașca și Emil Petrovici), aflăm că din data de 1 ianuarie 1943 este angajată, ca preparator, la institut.⁸ Muzeul a funcționat o vreme și la Sibiu, informații în acest sens aflăm din raportul care însoțește volumul XI⁹. „Biblioteca a sporit

primare în Orașul Stalin. Din anul 1928 și până în anul 1936, am urmat cursurile Liceului „Principesa Elena” din Orașul Stalin. În tot timpul cât am urmat cursurile școlii primare și liceului am locuit la casa părintească. Din anul 1936 și până în anul 1940 am urmat cursurile Facultății de Litere secția clasică din Cluj. Din anul 1940 vara și până în toamna anului 1941 am stat acasă la părinți în Orașul Stalin, pentru a mă reface și odihni după studii. Din toamna anului 1941 și până în primăvara anului 1941, am fost preparatoare universitară la Universitatea din Cluj. Din această perioadă de timp mă cunosc următoarele persoane: Profesor PASCA ȘTEFAN, PETROVICI EMIL, Profesor DIMITRIE MACREA, Profesor și alți profesori dela Universitatea din Cluj. Din anul 1948, luna mai ziua 5, am plecat la mănăstirea din Comuna Tudor Vladimirescu, unde am locuit până la data arestării. De la data de 5 mai 1948 și până la data de 7 sau 8 octombrie 1950, am fost soră la această mănăstire, dată la care eu am fost călugărită, devenind maica „Teodosia”. Eu niciodată nu am făcut niciun fel de politică, deasemeni nu am posedat și nu posed nici o avere personală. La mănăstire am fost bibliotecară.” P019595, vol. 8, fila 8.

⁷ „Dacoromania” Revistă de lingvistică, filologie și istorie literară, apărută la Cluj, în perioada 1921–1948, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, ca buletin al Muzeului Limbii Române. În cele 11 volume editate se regăsesc studii de istorie a limbii române, de lexicologie, fonetică, gramatică, dialectologie, lingvistică generală, istorie literară etc., precum și o bogată bibliografie a publicațiilor din aceste domenii, apărute în țară și peste hotare. Din 1994, apare din nou, la Cluj-Napoca, sub egida Institutului de Lingvistică și Teorie Literară „Sextil Pușcariu”. (sursa: <https://dexonline.ro/intrare/Dacoromania/197685>, accesat în data de 28 aprilie 2017).

⁸ „Dacoromania”, Buletinul „Muzeului Limbii române”, vol. XI, Tipografia Cartea Românească, Cluj, 1948, p. 372.

⁹ „Din cauza evenimentelor războiului Dacoromania vol. XI apare cu mare întârziere. Mutat vremelnic la Sibiu, după hotărârea arbitrară dela Viena din 23 august 1940, Muzeul Limbii Române s-a întors la

de la 1 iulie 1941 la 1 ianuarie 1948 cu 842 opere în 1292 volume, precum și cu 44 hărți¹⁰. Două dintre aceste 1292 volume au fost donate de Zorica Lațcu¹¹. Tot în volumul XI, mai aflăm o informație legată de activitatea Zoricăi Lațcu. Nota de la articolul lui Ilie V. Constantinescu, *Bibliografia publicațiilor referitoare la Limba română (1942, 1943, 1944 și completări)*, informează asupra faptului că „la despoierea materialului a dat prețios ajutor d-ra Zorica Lațcu, preparatoare”¹². Așadar, în această perioadă, Zorica Lațcu este apropiată profesional de Ștefan Pașca și Emil Petrovici.

Acești ani coincid și cu anii debutului literar, în paginile revistei conduse de Nichifor Crainic, *Gândirea*. În toamna anului 1941, am văzut că poeta se întoarce la Cluj, în octombrie, publicând în revista gândiriștilor. În numărul pe octombrie al revistei, îi apar patru *Epitafuri antice: Captivul, Torcătoarea, Atheniana și Pescarul*¹³. După patru ani, în care a publicat poezii în revista condusă de Crainic, în 1944, la Editura „Dacia Traina” S. A., în Sibiu, îi apare primul volum,

Cluj în august 1945, în urma revenirii Ardealului de Nord României, consecință a actului istoric dela 23 august 1944. Reinstalat în locul în care luase naștere în 1920, cu întreg materialul lui științific, lexicographic și lingvistic, și-a reluat neîntârziat activitatea științifică. Și de astădată trebuie menționat zelul și devotamentul întregului personal al Muzeului în munca de transportare și așezare a mobilierului, a bibliotecii și a vastului material lexicographic al Dicționarului Limbii Române și al Atlasului Lingvistic Român. Actualmente, cele două localuri din str. E. Racoviță (fostă Elisabeta) nr 19-21 adăpostesc, pe lângă Muzeul Limbii Române, cu biblioteca și toate secțiile sale (Lexicografia, Atlasul lingvistic și Bibliografia) și Laboratorul de fonică experimental, precum și Seminarul de slavistică”, (*ibidem*, p. 25).

¹⁰ *Ibidem*, p. 371.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 310.

¹³ „Gândirea”, nr. 8, octombrie, 1941, pp. 429-430.

Insula albă. Nichifor Crainic este primul care consemnează evenimentul, în nr. 4-5, pe aprilie-mai 1944 din *Gândirea*, la rubrica *Cronica mărunță*, acesta face o recenzie la volum¹⁴. Revista mai editează doar un număr, al șaselea, pe iunie-iulie 1944, după care își încheie activitatea. În ultimul număr al revistei, o regăsim pe poeta cu o *Ectenie*¹⁵. Rămânând în același an, găsim și o recenzie la rubrica de specialitate, semnată de Mihail Chirnoagă, în *Universul literar*¹⁶. Autorul consideră că are de a face cu un debut promițător, aducând și el o serie de sugestii, care ar putea îmbunătăți calitatea versurilor, în viitor¹⁷.

¹⁴ „*Insula albă* e întâia culegere de versuri a unei copile din Ardeal, Zorica Lațcu, care a debutat în *Gândirea*. Două lucruri sunt izbitoare la această poetă: maturitatea versului la o vârstă atât de fragedă și maniera neo-clasică a tehnicii și a sentimentelor. Zorica Lațcu scrie cu predilecție în hexametri! În hexametri moderni, adică ritmați. Un instinct cu totul deosebit, – fiindcă ar fi prematur să vorbim de o erudiție clasicistă, – o transpune în lumea antică, sub ale cărei văluri își disimulează sentimentele. Ai putea spune: Zorica Lațcu Trăiește în Ardeal și scrie din Elada. Sentimentele sunt primare, expresia lor directă și robustă. Maniera ei ar putea degenera în artificialitate dacă sinceritatea simțirii și naturalețea cu care spune lucrurilor pe nume n-ar salva-o. Uneori, e drept, insistând prea mult asupra aceluiași teme, devine monotonă, exces pe care trebuie să-l părăsească neapărat. Cu 30 de ani în urmă, tot un ardelean, d. Ion Al. George, a încercat aceeași transpunere în lumea veche, realizând unele evocări fermecătoare, cu totul pe nedrept uitate astăzi. S pare că sufletul vânos al ardeleanului se potrivește cu robusta lume antică a zeilor, a păstorilor și a sănătății arcadiene. În lirica tânără, Zorica Lațcu îți conturează o fizionomie aparte de care va trebui să se țină seamă”, Nichifor Crainic, *Gândirea*, nr. 4-5, 1944, p. 247.

¹⁵ Revista „Gândirea”, Nr. 6 / iunie-iulie 1944, p. 269.

¹⁶ *Universul literar*, nr. 22, 1944.

¹⁷ „Ni se pare că un debut promițător face și d-ra Zorica Lațcu, care-și tipărește la Sibiu cea dintâi carte de poeme. Virtualitățile, mai mult sau mai puțin realizările, incluse în placheta de versuri «Insula

Lucrarea lui D. Micu, „Gândirea” și gândirismul¹⁸ face referire la poetă, dar nici aici nu putem vorbi de o receptare profundă, care să surprindă evoluția ei poetică. D. Micu o detașează de tradiționaliști, citează o serie de versuri din primul volum, și formulează o singură idee: „Zvâcnire de patimi receptăm dedesubtul sobrelor cadențe, hexametrice în majoritate și evocând invariabil icoane, episoade antice”¹⁹.

Pentru o mai bună receptare a volumului, este necesară lecturarea lui, prin ediția princeps. Antologia nu surprinde tripla împărțire a volumului de debut: *Spre insulă*, *Eros* și *Altare*, împărțire importantă pentru orice exegeză din perspectivă mistică, receptarea mistică a lumii este evidentă din primul volum, influența elină primează, dar nu

albă» solicită atenția noastră, făcându-ne să recunoaștem câteva din premisele unei poezii, care, dacă s-ar dezvolta normal, ar conduce la o sigură izbândă. Este, mai întâi, o cunoaștere amănunțită a clasicismului care ar fi de dorit să fecundeze pe o scară mai întinsă modul monoton al poeziei române tinere. (...) E greu de spus, deocamdată, de ce calitate poetică se va demonstra caldă iubire pentru antichitate a d-rei Zorica Lațcu, când aceasta se va concretiza în producții menționabile în totalitatea lor. Dar, date fiind și alte caracteristici, embrionare și acestea, cum e sentimentul erotic puternic, sincer și necalculat, ca și o înclinare către vegetal, putem, pare că, ghici, o alcătuire coerentă de elemente poetice, imperfect angrenate deocamdată, dar susceptibile de perfectibilizare, în care, iubirea pentru antichitate va pierde în curând aspectul livresc – ce azi se mai păstrează –, devenind câmpul de experiență poetică a naturilor panice, în același sens poate ca la D'Annunzio. (...) Licențele poetice (...), ca și unele stângăcii, vorbesc despre o in experiență, încă foarte vizibilă. D-ra Zorica Lațcu mai are a se feri de ușurința prea mare a versului său, în umbra căruia zac câteva periculoase capcane.” *Ibidem*.

¹⁸ D. Micu, „Gândirea” și gândirismul, Editura Minerva, București, 1975.

¹⁹ *Ibidem*, p. 669.

înlătură și nu e lipsită întru totul de așezarea launtrică ce se va descoperi, începând cu al doilea volum.

Cel de-al doilea volum, *Osana luminii*, este o doxologie mistică. Apărută în colecția „Cărțile vieții”, la Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Cluj, 1947. Prima copertă conține și un element interesant, pe lângă grafia arhaică: prenumele autoarei este voit început cu un frumos z grafiat cu caracter slav, fapt ce duce la etimologia slavă a acestui prenume – luceafăr²⁰. Coperta este făcută de părintele Arsenie Boca, care a făcut i-urile din titlu în formă de lumânări, accentuând și în acest mod prezența focului, a luminii dumnezeiești din poezia autoarei²¹. Volumul, în întregime, este unul al luminii, al acelei lumini fără sfârșit, al acelor zori, al răsăritului ce nu se mai termină. Prin acest volum, poeta își găsește timbrul propriu, un timbru de lumină într-o permanentă stare de cântare a luminii, pe care nu-l va mai părăsi, chiar dacă unele poezii nu au fost finalizate sau, strict estetic, nu au depășit o limită cu care ne-am obișnuit la ea, aceste poezii rămân mărturii pentru zorii neînserați.

În 1949, la Editura Ramuri, Craiova, apare și cel de-al treilea volum al poetei, *Poemele iubirii*. Este primul volum de după intrarea în mănăstire, care stă sub semnul duhovnicesc al părintelui Arsenie Boca.

²⁰ În limba sârbo-croată, zorica înseamnă luceafăr, iar în limba română zorii fac referire la primele revărsări de lumină în zi.

²¹ Informația ne-a fost furnizată și de doamna Aspazia Oțel Petrescu, pe care am vizitat-o, împreună cu Adrian Aldea, un apropiat al mărturisitoare, pe 15 martie pentru a-i lua un interviu, cunoscută fiind relația de prietenie cu poeta. Evenimentul a avut loc pe 15 martie 2017, puțin timp înainte de centenarul nașterii Zoricăi Lațcu (17 martie 1917).

În anii '40, Zorica Lațcu a participat la ședințele F. O. R. S. (Frăția Ortodoxă Română Studentească), din Cluj²². În vremea studenției Aspaziei Oțel-Petrescu, președinte al asociației era Radu Cărpinișianu, vicepreședinte părintele Valeriu Anania²³, iar secretar Ion Răileanu, toți trei mediciști.²⁴ Ședințele se țineau, de obicei, sâmbăta seara și „erau un fel de vecernii scăldate în sublim, ziditoare de caractere”²⁵. La aceste ședințe, Zorica Lațcu era o prezență apreciată, în acest decor își făcea cunoscute o parte din poezii, îmbogățind sufletele celor prezenți „recitind adesea din minunatele sale creații”²⁶. Cele mai importante mărturii sunt cele ale prietenei din tinerețe, Aspazia Oțel-Petrescu, dar și ale părintelui Teofil Părăian, care a cunoscut-o în 1954, la Mănăstirea din Tudor Vladimirescu, și pe care a reîntâlnit-o după anii '70, când, reîntoarsă în Brașovul

²² „F. O. R. S.-ul era copilul răsfățat al F. O. R.-ului (Frăția Ortodoxă Română). Nu era totuși o organizație rigidă, încorsetată în statute, turnată în tipare imuabile. Sub îndrumarea f. O. R.-ului și a părinților noștri duhovnicești, F. O. R. S.-ul era o comunitate de suflete studențești în căutarea Domnului Iisus Hristos, Calea, Adevărul și Viața.”, Aspazia Oțel-Petrescu, *A fost odată*, București, 2011, p. 620.

²³ Din anii clujeni, aflăm o mărturie și de la Valeriu Anania, în *Memorii* amintește și de poetă: „Zorica Lațcu – devenită, mai târziu, maica Teodosia, în mănăstirea Vladimirești – suferea de o foarte ciudată boală, cu rădăcini atavice, care-i dădea aparența unei femei dezzechilibrate în vorbă și gesturi, dar versurile și le citea frumos, chiar foarte frumos, mai ales când se așeza în fața căminului, pe covor, cu paginile și obrazul în lumina focului. Pe lângă o minte foarte lucidă și o bogată cultură clasică, Zorica avea și un talent real, unul dintre talentele pierdute, risipite, alungate în anonim”, Valeriu Anania, *Memorii*, p. 115.

²⁴ Cf. Aspazia Oțel-Petrescu, *ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Aspazia Oțel-Petrescu, *In memoriam. Spice*, p. 128.

copilăriei, avea a se retrage uneori la Sâmbăta.²⁷ Revenind la anii din perioada clujeană, la ședințele F. O. R. S.-ului, aflăm de la prietena din tinerețe că era bine receptată, admirată pentru poeziile ei, dar și pentru modelul de viață pe care-l oferea, ținând cont de bolile pe care le purta: „Toți îi admiram poeziile, forma lor clasică, perfectă. Toți știam că despre poezia ei, ilustrul și exigentul profesor Dimitrie Popovici afirmase cu toată greutatea competenței sale că «poezia domnișoarei Zorica Lațcu a atins cerul poeziei pure». Într-adevăr, așa era Zorica, era dăruită cu harul de a aduce prin arta sa pe alții la întâlnirea cu Dumnezeu. Ea întinde cărări de simpatie de la o inimă la alta cu o prietenie care mărturisea că cine iubește poate totul. Cuvântul ei era un cuvânt de iubire izvorât din dumnezeire. Exemplul ei de viață ne arată că suferința acceptată, înțeleasă și purtată cu o iubire în numele lui Iisus Hristos, era, de fapt, cel mai frumos act de iubire și singurul capabil să transcendă încercarea crudă, să înlăture tentația și să poarte spre liman de lumină sufletul îndurerat”²⁸. În acceptarea și înțelegerea suferinței, transformată în iubire în numele lui Hristos, un

²⁷ „Când am întâlnit-o eu pentru prima dată în anul 1954 la mănăstirea Vladimirești, parcă îmi era frică să o întreb ceva, pentru că aveam impresia că face niște eforturi peste fire ca să răspundă. Din anul 1970-71 a locuit la Brașov până în 1990. (...) A avut legături cu mănăstirea de la Sâmbăta în înțelesul că l-a cunoscut pe părintele Arsenie Boca cu care s-a înțeles foarte bine, l-a avut îndrumător pe părintele Arsenie, l-a apreciat mult, și după aceea a ținut legătura cu mănăstirea noastră, mai ales după întoarcerea la Brașov. Venea în fiecare an, mai ales toamna, și stătea câțiva vreme la noi.” Arhim. Teofil Părăian, *Medalion Zorica Lațcu, în Prescuri pentru cuminătăți*, p. 149.

²⁸ Aspazia Oțel-Petrescu, *In memoriam. Spice*, p. 128.